

Luokkaretkellä Julkaisufoorumissa

Eräänä iltana viime joulukuussa tilasin lasillisen valkoviiniä. Halusin juhlia. Olin juuri kuullut, että *Terra* oli päätetty nostaa Julkaisufoorumin luokkaan 2. Uutinen ei tullut yllätyksenä, mutta en osannut huokaista helpotuksesta ennen kuin sain asialle virallisen vahvistuksen.

Kävin maljan äärellä läpi monta tunnetta ja muistoa. Ensimmäisenä tavoitin kiitollisuuden kaikkia niitä kohtaan, jotka ovat avustaneet *Terra*a sisältöä tuottaessaan, käsikirjoitusten painoarvoa arvioidessaan tai uutta Jufo-luokitusta ajaessaan. Tämän jälkeen maistelin sitä kauhistanuttakin jännitystä, jolla odotin Jufo-päätöstä koko syksyn ajan. Lopulta pyörittelin mielessäni toimittajantai-palettani; ensimmäisen Jufo-luokituksen jälkeistä pettymystä, tulevaisuutta avaavia keskusteluja toimitusneuvoston kanssa, muiden päätoimittajien ja lehtien kokemusten kuuntelua, kehitysideoita jotka hylkäsini jo niiden syntyessä, parempia ideoita joista seurasi jotakin konkreettista.

Lopulta hymähdin tunnepuuskalleni. Miksi luokituksen muuttuminen tuntui näin ratkaisevalta? Ehkä siksi, että kyse oli pohjimmiltaan isoista asioista.

TSV:n yhteyteen sijoitettu Julkaisufoorumi nousi kotimaisen tutkijayhteisön puheenaiheeksi vuonna 2012, jolloin ensimmäinen Jufo-luokitus julkistettiin. Luokitusta oli kuitenkin pohjistanut kuitenkin pitkä suunnittelutyö. Keskustelu sopivasta laadun-arviointijärjestelmästä käynnistyi jo 1990-luvul-

la, jolloin yliopistot siirtyivät tulosohjausmalliin. Alkujaan tuloksellisuus sidottiin suoritettuihin tutkintoihin ja Suomen Akatemian huippuyksiköihin, mutta 2000-luvun alkupuolella katse siirrettiin tutkimukseen ja sen vaikuttavuuteen. Vuonna 2007 yliopistojen valtionrahoituksessa alettiin ottaa huomioon tieteelliset julkaisut, ja pian tämän jälkeen käynnistyi keskustelu siitä, millä logiikalla julkaisuja tulisi rahaa jaettaessa arvottaa. Lopulta Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto asetti vuonna 2009 työryhmän, joka esitti Norjasta ja Tanskasta omaksutun mallin mukaisesti tasoluokitukseen perustuvan järjestelmän perustamista. Luokitusmallit kehitettiin vuosina 2010–2012 toimineessa, opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Julkaisufoorumi-hankkeessa, jossa määriteltyjä suuntaviivoja Jufo-luokituksessa edelleen sovelletaan.

Julkaisufoorumi on täyttänyt instrumentaalisen tavoitteensa hyvin. Sen myötä julkaisujen painoarvo on kasvanut merkittävästi julkista rahaa jaettaessa. Samalla luokitukselta on kuitenkin löytynyt valuvikoja. Vaikka foorumi asiantuntijapaneelien on pyrkinyt objektiivisuuteen, siihen on alusta asti liittynyt eräänlainen näkymätön käsi, joka on ohjannut eri teemojen ja oppiaineiden toimintamalleja ja voimasuhteita. Niin tutkijat kuin työnantajatkin ovat ryhtyneet katsomaan julkaisukanavien luokituksia meritoitumis- ja ansaintamielessä, jolloin luokitukset ovat alkaneet vaikuttaa omaan sisältöönsä (tätä ehkäistäkseen TSV on antanut

joukon Julkaisufoorumin käyttöohjeita, viimeksi toukokuussa 2019: <www.julkaisufoorumi.fi/fi/kaytto>). Lisäksi luokitus on osaltaan kanavoitunut tekstejä korkealle rankattuihin kansainvälisiin joul- naaleihin, vaikka kielipoliittista vaikutusta pyrittiin tasapainottamaan heti helmikuussa 2012. Tuolloin vahva kansallinen fokus asetettiin yhdeksi tason 2 kriteeriksi, ja liuta kotimaisia lehtiä nostettiin tälle tasolle. Aurinkopaikalle päästettyjen lehtien väliltä löytyi kuitenkin suuria tasoeroja sekä omituisia tieteenalojen välisiä painotuksia, joista muun muassa ilman kotimaista kakkostason lehteä jäänyt maan- tiede kärsi.

Julkaisufoorumi lienee eräänlainen välttämätön paha nykyisessä julkisjohtamisen ilmapiirissä. Sen ansiosta kiihtyvän akateemisen kapitalismin kerrannaisvaikutuksia on mahdollista kontrolloida edes jollakin tavalla kansallisella tasolla. Kotimaisille lehdille ja niiden ei-kaupallisille kustantajille foorumi on kuitenkin samalla ristiriitainen epifyytti, jonka läsnäolo tuntuu ruohonjuuritasolla konkreettisesti. Vaikka luokitusten vaikutusta on turha liioitella – foorumi on pikemminkin osa laajempaa kehitystä kuin eriarvoistavan kehityksen alkupiste – on se tehnyt suomalaisesta tiedekustantamisesta eräänlaisen luokkayhteiskunnan kertautuvine ase- telmineen.

Esimerkkejä ei tarvitse hakea kaukaa. Erään luokkaan 2 jo vuonna 2012 päätyneen lehden päätoimittaja kertoi, miten toimitukseen alkoi tulla yhtäkkiä liudoittain artikkeleita, joiden aihepiiri liittyi lehden teemoihin korkeintaan viitteellisesti. Ylitarjonta hidasti toimitusprosessia ja viivästytti tarkoituksenmukaisien tekstien julkaisemista. Vastaavasti *Terrassa* on huomattu uomien kuivuvan. Viime vuosina lehteen on tarjottu selvästi aiempaa vähemmän artikkeleita ja katsauksia, ja vaikka vuosikerrat on lopulta saatu kunnialla kasaan, ovat suhdannevaihtelut olleet suuria. Tämä on näkynyt hylkäysprosentin pienenemisenä ja toimituksen tarpeena auttaa alkujaan raakilemaisina tarjottuja tekstejä julkaisukynnyksen yli. Uskallan väittää, että *Terra* on selvinnyt haasteistaan hyvin. Laatu on pysynyt varsin korkeana, ja esimerkiksi ensimmäisiä artikkeleitaan julkaisseet jatko-opiskelijat ovat saaneet arvokasta kirjoituskoulutusta yksityis- kohtaisissa toimitusprosesseissa. Samalla tuntuu kuitenkin paradoksaalisesti siltä, että noustessaan viimeinkin Julkaisufoorumin tasolle 2 *Terra* on

haavoittuvaisempi lehti kuin vuonna 2012, jolloin se jäi tasolle 1.

Viime aikoina lisääntyneen käsikirjoitustarjonnan perusteella *Open Access* -muotoon siirtyminen, luokitustason nosto ja päämäärätietoinen työ lehden monitieteisyyden lisäämiseksi ovat jo kasvattaneet *Terran* houkuttelevuutta. Toimituksen näkökulmas- ta tämä on ilahduttava asia. Sitäkin olennaisempaa uuden luokituksen merkitys on kuitenkin koko tie- teenalalle. Nyt maan- ja aluetieteilijöiden on mah- dollista julkaista kotimaankielisiä kirjoituksia poh- timatta, pitäisikö niitä tarjota naapurialojen lehtiin, tai pelkäämättä että oman alan lehdessä julkaisemi- nen on meritoitumisen kannalta haitallista. Vahvan yhteiskuntasuhteen omaavalle ja kouluoppiaineena opetettavalle alalle kotimaankielisen julkaisemisen merkitys on ilmeinen. Sanastopohjaa on pystyttävä kehittämään ja tärkeitä tapausesimerkit on saa- tava esille siinä kulttuurisessa kontekstissa, johon niillä mahdollisesti pyritään vaikuttamaan. Tässä suhteessa uuden luokituksen kerrannaisvaikutukset ovat varmasti myönteisiä. On myös todennäköis- tä, että *Terran* luokituksen nostaminen lisää lehden poikkitieteellistä houkuttelevuutta, mikä rikastaa keskustelua ja käsitteopohjaa entisestään.

Luokkaretken huumassa tulee kuitenkin muis- taa myös monipuolisuuden merkitys. Vaikka *Terra* erottautuu Jufo-luokituksensa myötä alan johtavak- si kotimaiseksi lehdeksi, on se vain yksi osa suoma- laista maan- ja aluetieteellistä julkaisuvalikoimaa. Samalla kun odotan innolla uusia käsikirjoituksia, toivon että tukijat julkaisevat aktiivisesti *Fennian* ja *Alue & ympäristönkin* kaltaisissa huolellises- ti toimitetuissa alan julkaisukenttää täydentävissä lehdissä. Tahdon ajatella, että Julkaisufoorumin luokitus kertoo *Terran* laadun ohella koko tieteen- alayhteisön halusta ylläpitää laaja-alaista ja yhteis- kuntaa rakentavaa tieteellistä keskustelua. *Terralla* on tämän keskustelun ylläpitämisessä vakiintunut, joskin koko ajan kehittyvä, roolinsa. Mutta jos tut- kimuksen ja sen yhteiskuntasuhteen haluaa pitää nykyisellä korkealla tasollaan, tulee yhteisön sitou- tua kaikkiin niihin julkaisualustoihin, jotka levit- täytyvät tutkimuksen ja tiedon käyttäjien välille.

HANNU LINKOLA
Terran päätoimittaja